

Anton F. Prinsloo. *Sleng: Woorde, uitdrukkings en hul herkoms*. 2006, vii + 256 pp. ISBN 978 186891 813 3 (1 86891 813 0). Kaapstad: Pearson Education South Africa (Pty) Ltd. Prys: R185.

As die jongste toevoeging tot Anton Prinsloo se bruikbare naslaanwerke oor Afrikaans wat terselfdertyd aangename leesstof is, vul *Sleng* 'n leemte in die boekstaving van die Afrikaanse omgangstaal. Soos met o.a. *Feite, flaters, fiksie: 'n Opgaaf van die ware, die onware en die onwaarskynlike* (2001) en *Spreekwoorde en waar hulle vandaan kom* (2004) is *Sleng* nie alleen op taalpraktisyns gemik nie, maar is dit ook baie toeganklik vir die gewone taalgebruiker. Die boek bied eerstens 'n omvattende versameling woorde en uitdrukkings wat tans as omgangstaal (en dus substandaard) gereken word, maar gee daarnaas ook die "korrekte" Afrikaanse ekwivalent en die Engelse vertaling daarvan. Interessante feite oor die herkoms van die slengwoorde en -uitdrukkings skep boonop die geleentheid vir 'n boeiende leeservaring.

Reeds in die 2002-uitgawe van die *Afrikaanse woordelys en spelreëls* (AWS) is erkenning verleen aan Omgangsafrikaans — die informele variëteit van Standaardafrikaans — met die insluiting en bereëling van 500 woorde wat moedertaalsprekers in gemoedelike omgang met mekaar gebruik en waarvan die meeste Engelse ontlennings is. Die ongeveer 4 000 inskrywings in *Sleng* is 'n waardevolle voortsetting en uitbreiding van dié AWS-lys. Woorde en uitdrukkings van Omgangsafrikaans wat in die jongste Afrikaanse woordeboeke (die *Verklarende handwoordeboek van die Afrikaanse taal*, vyfde uitgawe, en die *Afrikaans-Engels/Engels-Afrikaanse woordeboek* van Pharos) opgeneem is, en derhalwe by implikasie tot Standaardafrikaans gereken word, is nie in *Sleng* ingesluit nie.

Die bondige "Toeligting" bied waardevolle inligting oor o.a. die soorte inskrywings, inligtingstipes en tipografie wat dit vir die gebruiker maklik maak om die stof optimaal te ontsluit. Interessant is veral die vermelding van die vier soorte Afrikaanse slengwoorde en -uitdrukkings wat blyke van die aard van taalbeïnvloeding gee. Daar is bv. dié wat heeltemal in Afrikaans vertaal is (soos *blomkoolore* en *die moeder van alle*), dié wat gedeeltelik vertaal is (soos *inchip* en *op die bandwagon klim*), dié waarin die oorspronklike Engels net so in Afrikaans gebruik word (soos *mash* en *jack of all trades*) en uitspraaksleng (waar die Engelse in plaas van die Afrikaanse woordklem gebruik word), bv. "dé-fek" en "kón-tak" in plaas van "de-fék" en "kon-ták" onderskeidelik. In die teks self word ook voorbeelde gegee waarby nie net die Engelse woordklem nie, maar ook die Engelse klankvorm oorgeneem is, bv. "monjoement" in plaas van "monument". Verafrikaanse slengvorme, bv. *kondem*, *liekeriesj*, *paartie*, *rob-bies* en *sjaddap* word nie as aparte trefwoordkategorie in die "Toeligting" vermeld nie, maar is volop in die teks. Waar die verafrikaansing nie tot die skrifbeeld deurgedring het nie, word nuttige uitspraakleiding gegee, bv. by *paralytic* wat as "paralêतिक" uitgespreek word en *gravel* waarby die Engelse [æ]-klank met 'n Afrikaanse [ɛ]-klank weergegee word.

In die "Toeligting" word verder die verskillende inligtingstipes genoem wat binne 'n inskrywing kan voorkom. Naas die trefwoord verskyn die slengwoord of -uitdrukking, waar toepaslik, soos wat dit in Afrikaans gebruik word. Indien nodig, word die trefwoord van 'n gebruiksfere aanduiding of -waarskuwing voorsien. Waar die trefwoord nie Engels is nie, word die Engelse ekwivalent gegee. Daarnaas volg die idiomatiese of Standaardafrikaanse ekwivalent. Indien bekend, volg 'n bespreking van die herkoms van die woord of uitdrukking. 'n Voorbeeldsin word soms ter illustrasie gebruik en waar nodig, kom verwysings na ander trefwoorde voor. Die gebruiker wat bv. die Engelse trefwoord *boot*² naslaan, kry die gebruiksfere aanduiding "rekenaar", gevolg deur die Standaardafrikaanse ekwivalent "selflaai". Dan volg 'n verduideliking dat *boot* 'n inkorting is van *bootstrapping*, 'n vroeëre proses waarby 'n klein hoeveelheid data gekodeer en aangewend is om progressief komplekser kodes te laai, totdat die apparaat geskik was vir gebruik — aldus die herkoms van die Engelse woord. 'n Kruisverwysing tussen die trefwoorde *boot*² en *skoenveters*, bloot omdat *skoenveters* 'n slengvorm van *bootstraps* is, het nie veel waarde nie. In teenstelling hiermee is die kruisverwysing tussen *Pommie/Pommy* en *limey*, beide neerhalende benamings vir *Engelsman*, nuttig. Ook wat die herkoms van dié benamings betref, is daar 'n ooreenkoms: *Pommie* was oorspronklik 'n Australiese bynaam vir 'n Engelsman omdat die Engelse soldate granate "pomegranates" op die skepe geëet het vir die vitamine C-inhoud daarvan wat skeurbuik voorkom het, terwyl die Oos-Indiese Kompanjie om dieselfde rede aan Britse matrose suurlemoen- en lemmetjiesap gegee het, wat daartoe gelei het dat die matrose *lime-juicers* genoem is, wat later tot *limeys* verkort is.

Afgesien daarvan dat *Sleng* aan taalpraktisyns en gewone taalgebruikers leiding gee oor wat tans as substandaardvorme beskou word, is dit ook 'n skatkie van treffende neologismes in Afrikaans. Word die Afrikaanse nuutvorming teenoor die Engelse slengvorm gestel, staan 'n mens dikwels verstom oor die seggingskrag van Afrikaans en wonder jy onwillekeurig waarom omgangtaalsprekers dit nodig vind om die taal met slengvorme te verarm. Vergelyk in dié verband die volgende: *hangparlement* "hung parlement" teenoor *skaakmatparlement*, *kasliberaal* "closet liberal" teenoor *doekvoetliberaal*, *tie-dye* teenoor *knoop-endoop*, *Indiaanse somer* "Indian summer" teenoor *opslagsomer*. In ander gevalle weer, soos by *nerd*, noem Prinsloo tereg dat hierdie Engelse woord maar in Afrikaans opgeneem behoort te word. Die lys alternatiewe Afrikaanse benamings waaronder *melkpensie*, *bleeksiel*, *skaam outjie*, *japie*, *gawie*, *doffel* en *dikkop* weerspieël immers die skynbare onvermoë van Afrikaanse taalkundiges, skrywers, woordeboekmakers e.a. om 'n geskikte vertaling te kry. Dieselfde geld ook die Engelse kapselsamestelling *brunch*, uit *breakfast* en *lunch*, wat ingeburger is in Omgangsafrikaans.

Hier en daar kom terloopse "regstellings" op Afrikaanse woordeboeke se hantering van slengvorme voor. By *lammie* word bv. daarop gewys dat Afrikaanse woordeboeke die uitdrukking *iemand 'n lammie gee* verklaar as inkorting afgelei van *lamboud*. Soos dit met die Engels "hit someone causing a lame feel-

ing" die geval is, is dit nie net 'n boud nie, maar ook 'n arm wat lam gemaak kan word.

Die byderwetse bladuitleg en lighartige illustrasies van Frans Groenewald pas by die onderhoudende styl van dié baie leesbare taalbron. Die tipografiese konvensies, soos in die "Toeligting" vermeld, dra verder by tot die gebruikersvriendelike formaat. Daar word tussen Afrikaanse en Engelse trefwoorde onderskei deurdat eersgenoemde in vet romeins (bv. **spietkop** en **strate bo iemand wees**) en laasgenoemde in vet kursief (bv. *repossess* en *the sky is the limit*) gegee word. By hibriede trefwoorde (bv. *liftklub* en *share en share alike*) word die Afrikaanse deel vet romeins en die Engelse deel vet kursief aangebied. Die Engelse weergawe word tussen ronde hakies geplaas, bv. (traffic officer), (be streets ahead of someone), (lift club) en (share and share alike). Die Afrikaanse (idiomatiese) ekwivalent word tussen vierkantige hakies geplaas (bv. [verkeersbeampte], [stukke beter wees as iemand, iemand ver oortref], [terugneem], [daar is geen perke nie], [saamryklub] en [gelykop verdeel]). Hier en daar, bv. by *pie in die sky*, word nagelaat om die Engelse weergawe "pie in the sky" te gee, terwyl tipografiese foute soms begaan word, bv. by die Engelse trefwoord **quickstep** wat vet romeins is, terwyl dit vet kursief moes wees, maar oor die algemeen is die tipografiese versorging keurig.

Aparte inskrywings onder 'n trefwoord word vet romeins genommer en waar daar 'n reeks uitdrukkings as aparte inskrywings voorkom, word die kernwoord in elke uitdrukking onderstreep en die uitdrukkings alfabeties volgens kernwoorde gerangskik, bv. blaas, forseer, gee, hê, ingooi, inhou, inkry, ken, mond, oorspeel, ou, pie en vry by **hand**. Hierdie hanteringswyse dra grootliks by tot die vindbaarheid van leksikale items.

Met die ⇒-teken word verwysings na ander trefwoorde aangedui, bv. *DJ* wat vir bewerking na *disk jockey* verwys word en *straight* wat na *royal 2* verwys word omdat hulle verwante pokerterme is. Hierdie tipografiese merker is meer gebruikersvriendelik as bv. 'n "Sien"-verwysing.

Die alfabetiese volgorde van die trefwoorde is woord-vir-woord. Meervoudsvorme van trefwoorde is deurgaans as aparte inskrywings opgeneem (bv. **vriend**, **vriende** en **lyn**, **lyne**) en verhewe syfers word gebruik om trefwoorde wat tot verskillende woordsoortelike kategorieë behoort (bv. *pick*¹ s.nw. en *pick*² ww.) van mekaar te onderskei. Hierdie hanteringswyses dra daartoe by om soektogte te vergemaklik.

'n Verdere pluspunt is die insluiting van 'n Engelse register agterin die boek. Hiermee word die stof ook vir Engelssprekendes toeganklik gemaak. Sou 'n Engelse gebruiker nie die Engelse woord waarna hy soek op sy alfabetiese plek in die hoofteks vind nie, kan hy die register raadpleeg om te bepaal onder watter Afrikaanse trefwoord hy die betrokke woord kan terugvind. As die gebruiker bv. *play* naslaan en dit nie op sy alfabetiese plek in die hoofteks kry nie, word hy in die register na die trefwoorde **speel**, **rondspeel** en **uitspeel** verwys waarin daar van *play* melding gemaak word.

As eerste naslaanbron oor Omgangsafrikaans verteenwoordig *Sleng* baanbrekerswerk en as sodanig verdien dit 'n plek op die rak van elke taalpraktisyn, akademikus, opvoeder en leerder wat gesteld is op "korrekte" Afrikaans. Maar ook die gewone taalgebruiker kan hom verkneukel in die aardigheid van Afrikaans. 'n Mens kan maar net hoop dat die boek uiteindelik bygewerk sal word om meer trefwoorde in te sluit, want die *ins en outs* (*besonderhede* of *fyn puntjies*) van Afrikaans is nog lank nie volledig beskryf nie!

Bronne

- Du Plessis, M. (Hoofredakteur/Chief Editor).** 2005. *Pharos 1, Afrikaans–Engels/Engels–Afrikaans Woordeboek/Dictionary*. Kaapstad/Cape Town: Pharos Woordeboeke/Pharos Dictionaries.
- Odendal, F.F. en R.H. Gouws (Redakteurs).** 2005. *HAT. Verklarende handwoordeboek van die Afrikaanse taal*. Vyfde uitgawe. Kaapstad: Pearson Education South Africa.
- Prinsloo, Anton F.** 2001. *Feite, flaters, fiksie: 'n Opgaaf van die ware, die onware en die ontwaarskynlike*. Kaapstad/Pretoria/Johannesburg: Human en Rousseau.
- Prinsloo, Anton F.** 2004. *Spreekwoorde en waar hulle vandaan kom*. Kaapstad: Pharos.
- Taalkommissie van die Suid-Afrikaanse Akademie.** 2002. *Afrikaanse woordelys en spelreëls*. Kaapstad: Pharos.

A.E. Cloete
Buro van die Woordeboek van die Afrikaanse Taal
Stellenbosch
Republiek van Suid-Afrika
(aec@sun.ac.za)